

UNIUNEA FEMEILOR EVANGHELICE DIN CLUJ ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Paul Șeulean

Sibiu

Până la jumătatea secolului al XVIII-lea, structura etnică a majorității centrelor urbane din Transilvania era preponderent românească și/sau germană. Începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, se înregistrează sporirea populației urbane maghiare, nenaturală, în toate așezările importante din Transilvania. Mai mulți factori au determinat creșterea numărului de etnici maghiari. „În primul rând [...] asimilarea populației evreiești. [...] Ca exemplu putem cita orașul Bistrița în care germanii reprezentau 62.0% din totalul populației, în 1880, în timp ce ungurii abia 7.1%, iar românii 26.2%. Cu douăzeci de ani mai târziu, în 1900, procentul sașilor a scăzut la 52.5%, al românilor s-a menținut la 26.5% iar al ungarilor a crescut la 20.17%. Creșterea numărului ungarilor se datorește maghiarizării evreilor. Aceleași fenomene s-au petrecut cu Brașovul a cărei populație în anul 1735 era compusă numai din români și germani, iar cu timpul au reușit să se infiltreze aici și ungurii, care au fost aduși din secuime. Astfel, pe intervalul de timp de la 1880 la 1900, germanii scad în Brașov de la 33.5% la 29.8%, iar românii de la 31.7% la 30.3%, în timp ce ungurii au un spor care se ridică de la 33.2% câți erau în 1880 la 38.1% în anul 1900”. [...] „Un alt factor care a determinat creșterea populației maghiare în centrele urbane se datorește imigrărilor și colonizărilor. Aceste tendințe au fost susținute și alimentate în mod artificial de stăpânirea ungurească, înlesnindu-le prin toate mijloacele, în timp ce populația nemaghiară era împiedicată pentru a se stabili în centrele urbane. După datele statistice maghiare din anul 1900, rezultă că procentul celor imigrați se prezenta astfel: Arad 54.0%, Timișoara 61.2%, Oradea 58.2%, Cluj 53.3%, Tg. Mureș 53.6%.”¹

La finele veacului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, în Transilvania existau orașe cu un pronunțat caracter german: Clujul, Oradea, Baia Mare, Satu-Mare. Procesul de asimilare a etnicilor germani din centrele urbane

---

¹ Tiberiu Morariu, *Maghiarizarea orașelor din Transilvania*, „Buletin eugenic și biopolitic”, 14, nr. 3-4, 1943, p. 116-117.

transilvănene a fost ușurat, dincolo de politica de maghiarizare susținută de către autoritățile de la Budapesta, de următorii factori: 1. satele germane din jurul centrelor urbane nu beneficiau de un excedent mare de natalitate, care să înlocuiască pierderile de populație determinate de factori naturali de mortalitate; 2. intelectualii germani din orașe se declarau maghiari; 3. deși maghiarii beneficiau de o natalitate ridicată, ei nu dispuneau de sate maghiare împrejurul centrelor urbane din Transilvania. Pe de altă parte, autoritățile maghiare au căutat suplinirea acestei stări de fapt prin încurajarea artificială a elementului maghiar în a se instala în centrele urbane².

În perioada dualismului austro-ungar (1867-1918), istoria Transilvaniei a cunoscut mutații semnificative în plan economic, social și cultural, care au influențat dezvoltarea demografică a centrelor urbane din provincie. Termenul de maghiarizare este folosit, în general, cu referire la politicile implementate de guvernul din Regatul Ungariei. Acest proces a început la sfârșitul secolului al XVII-lea, s-a intensificat după *Ausgleich-ul* din 1867, care asigură autonomie sporită guvernării maghiare din Austro-Ungaria.

Dinamica populației din Cluj, între anii 1900 și 1920, a cunoscut un ritm ascendent, fiind o consecință directă a sporirii instituțiilor economice din oraș, dar și a conjuncturilor interne și externe care influențează comportamentul demografic local. Astfel, între 1900 și 1920, populația Clujului a crescut de la 49.295 la 60.808 locuitori în anul 1910. Până în 1920, populația orașului ajunge la cifra de 83.542, respectiv o creștere cu 37.4% comparativ cu anul 1910. Dinamica demografică a orașului între 1900 și 1920, consemnează un spor de 69.5%, ceea ce înseamnă că între 1900 și 1920 populația Clujului a sporit de la 49.295 la 83.542 locuitori³.

Între 1900 și 1920, populația Clujului a sporit de la 49.295 la 83.542 locuitori, ceea ce corespunde unui spor de 69.5%⁴. În anul 1930 populația municipiului Cluj număra 100.844 dintre care 34.6% români, 47.2% maghiari, 2.4% germani, evrei 12.9%, țigani 10.3%. Sub aspect confesional orășenimea era formată din 27.8% reformați, 22.2% greco-catolici, 19.5% romano-catolici, 13.7% mozaici, 11.7% ortodocși, 2.3% luterani, 2.0% unitarieni ș.a⁵.

Până în anul 1918, Ungaria a constituit, din punct de vedere confesional și național „cel mai pestriț petic de pământ din Europa”. Acolo, găsim următoarele „confesiuni recepte”:

---

² Sabin Manuilă, *Evoluția demografică a orașelor și minorităților din Transilvania*, Institutul Social Român, 1929, p. 79-80.

³ Sorina Paula Bolovan, Ioan Bolovan, *Populația orașului Cluj în secolul XX*, în vol. *Transilvania în secolele XIX-XX. Studii de demografie istorică*, Cluj-Napoca, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2005, p. 217-218.

⁴ *Ibidem*, p. 217-219.

⁵ Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930, publicat de dr. Sabin Manuilă, vol. II, București, Edit. Institutului Central de Statistică, 1938-1940, p. 134.

1. Biserica romano-catolică, care cuprinde în sine și biserica armeano-catolică;
2. Biserica greco-catolică; și anume: greco-catolică română, greco-catolică ruteană și greco-catolică maghiară;
3. Biserica greco-orientală, și anume: greco-orientală română și greco-orientală sârbească;
4. Biserica evanghelică-lutherană;
5. Biserica evanghelică-reformată, sau calvină;
6. Biserica unitariană;
7. Biserica izraelită.

Alături de aceste șapte confesiuni recepte, mai avem și o „confesiune recunoscută de lege”, și anume confesiunea baptistă⁶.

Biserica evanghelică-lutherană îi cuprindea pe toți sașii din Transilvania dar și un număr important de maghiari din Ungaria. Biserica sașilor luterani era organizată în „10 districte bisericesti (protopopiate) numite *Kirchenbezirk*, în frunte cu un decan, ajutat de un consistoriu districtual, alcătuit după forma consistoriului general. În cele 10 protopopiate sunt 259 parohii”⁷. În fruntea bisericii se afla un consistoriu general, alcătuit din: episcop, curator general, vicar superintendențial, 2 asesori preoți și 2 asesori mireni și din 2 supleanți preoți și 2 supleanți mireni. Centrul vieții religioase a sașilor era Sibiu, unde se afla scaunul episcopal, ocupat de către dr. Friedrich Teutsch⁸. Maghiarii din Transilvania, de confesiune evanghelică, nu erau subordonați episcopiei din Sibiu, ci episcopilor de la Budapesta și Nyiregyháza.

După 1918, Consiliul dirigent, prin decretul numărul 1, a menținut în vigoare toate legile și ordonanțele emise de către guvernul maghiar, inclusiv pe acelea care au reglementat situația cultelor. Sașii din Transilvania și-au exprimat adevărată adeziunea la Unirea Transilvaniei cu România, 1 ianuarie 1918, prin adoptarea *Hotărârii de Adevărată* de la Mediaș (8 ianuarie 1919). În anul 1920, parohiile luterane din Vechiul Regat s-au alăturat Episcopiei luterane din Sibiu, iar „[...] parohiile luterane din Ardeal [...] care ținuseră de episcopiile din Budapesta și Nyiregyháza au voit, sub presiunile preotului luteran Gustav Kirchknopf din Cluj, să constituie o episcopie lutherană maghiară. Actualmente numai 24 de parohii se găsesc în situația aceasta. Ele sunt constituite într-o superintendență la Arad. Superintendentul îndeplinește și funcția de protopop și nu are nicio legătură cu episcopia lutherană de la Sibiu, de care țin toate celelalte parohii luterane din Țară.”⁹

---

⁶ Onisifor Ghibu, *Viața și organizarea bisericăscă și școlară în Transilvania și Ungaria*, București, Institutul de Arte Grafice „Nicolae Stoilă”, 1915, p. 82.

⁷ *Ibidem.*, p. 98.

⁸ *Ibidem.*, p. 97-99.

⁹ Olimp Căciulă, *Culte în România*, în Dimitrie Gusti, Constantin Orghidan, Mircea Vulcănescu, „Enciclopedia României”, vol. 1, *Statul*, București, Imprimeria Națională, 1938.

Noul stat român trebuia să-și clarifice raporturile cu toate cultele din provinciile românești, alipite după 1918 (Bucovina, Basarabia, Banat, Transilvania), inexistente în Vechiul Regat, dar care își desfășurau activitatea după legislațiile din statele în care funcționaseră până în 1918. Reprezentanții cultelor solicitau reglementarea legală a raporturilor lor cu statul. Prin articolul 22, Constituția din 1923 a stabilit că „libertatea conștiinței este absolută”, garantând „tuturor cultelor o deopotrivă libertate și protecțiune întrucât exercițiul lor nu aduce atingere ordinii publice, bunelor moravuri și legilor de organizare ale Statului”, precizând că „Raporturile dintre diferitele culte și Stat se vor stabili prin lege”¹⁰. Un regim unitar al cultelor din România a fost stabilit abia în 1928, prin adoptarea proiectului Legii Cultelor în Senat¹¹, 17-19 martie 1928, și în Adunarea Deputaților, în zilele de 4-6 aprilie 1928. Ulterior, Legea Cultelor a fost publicată în „Monitorul Oficial”, numărul 89 din 22 aprilie 1928.

La sfârșitul primului deceniu interbelic, în Transilvania se găseau, afară de sașii luterani, „25 de parohii cu 30 445 credincioși luterani maghiari. Înainte de Unire luteranii-maghiari erau supuși jurisdicției episcopilor de la Budapesta și Nyiregyháza. După Unirea Transilvaniei cu Vechiul Regat parohiile luterane maghiare rămânând fără episcopi au ajuns, după multe frământări, să fie conduse de un comitet care îl avea pe d-l Ludovic Frint, preot în Arad, președinte clerical, și pe d-l Andor Ambrozy, președinte mirean. Năzuința acestor luterani era să-și organizeze o episcopie proprie. Ținând însă seama de numărul mic al parohiilor și credincioșilor dorința lor nu a putut fi realizată. Astfel au fost nevoiți să se mulțumească cu o simplă superintendentă având în fruntea lor nu un episcop, ci un superintendent care exercită asupra credincioșilor toate drepturile pe care statutul de organizare bisericească le acordă șefului religios. Astfel a fost ales în ziua de 22 februarie 1927 d-l Ludovic Frint – superintendent al parohiilor luterane-maghiare – iar d-l Andor Ambrozy, inspector mirean al lor”¹².

Până în anul 1918 luteranii sași și cei maghiari din Transilvania au făcut parte din Biserica Evanghelică-Lutherană din Ungaria. Pe de altă parte, episcopia de la Sibiu era centrul vieții religioase a sașilor, iar luteranii maghiari erau supuși jurisdicției episcopilor luterane din Budapesta și Nyiregyháza. Drept urmare, modul de organizare a vieții religioase a sașilor s-a regăsit la nivelul comunității luteranilor maghiari din Transilvania. În acest sens, un exemplu elocvent îl reprezintă Reuniunea femeilor luterane maghiare din Ardeal, și Reuniunea femeilor luterane maghiare din Cluj, constituite după modelul Reuniunilor generale de femei din cadrul bisericii regnicolare evanghelice C.A. din România (1883-1941).

¹⁰ Constituția din anul 1923, publicată în Monitorul Oficial nr. 282 din 29 martie 1923.

¹¹ „Monitorul Oficial”, Dezbaterile Parlamentare, 28 aprilie 1928, p. 1365.

¹² Z. Străjanu, *Culte minoritare în Transilvania*, în vol. *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928*, vol. I, București, Cultura Națională, 1929, p. 842.

În decursul istoriei, sașii transilvăneni au dovedit „un simț foarte dezvoltat pentru viața de reuniuni. Simțul acesta rezultă la ei din simțul străvechi de solidaritate și din dorința lor de a-și înmulți mijloacele care să unească poporul lor în strânse legături. Motivul serios al sentimentului pronunțat pentru viața de reuniuni este dorința de conservare a poporului. [...] Reuniunile se pot împărți în următoarele categorii: reuniuni de apărare a intereselor și umanitare, reuniuni pentru artă și știință, reuniuni de câștig, reuniuni de sport și reuniuni sociale”.¹³ Cea mai mare reuniune a sașilor era Gustav-Adolf-Verein. „Reuniunea aceasta stă în strânsă legătură cu reuniunea din Germania [...] și are menirea de a ajuta pe protestanții răzleți, materialicește și sufletește. În fruntea reuniunii stă episcopul săsesc, și organizația se face după districtele bisericesti. O reuniune soră a reuniunii Gustav-Adolf este reuniunea de femei *Allgemeiner Frauenverein* (Reuniunea generală a femeilor), care are de scop îngrijirea săracilor și orfanilor, înfrumusețarea bisericilor, îngrijirea cimitirelor și alte meniri de felul acesta. În fiecare sat are reuniunea câte o filială și președinta e de obicei preoteasa.”¹⁴ Asociația universală de femei a bisericii regnicolare evanghelice C.A. din România (1883-1941) (*Allgemeiner Frauenverein der Evangelischen Landeskirche A.B. in Rumänien*) a fost înființată în cadrul adunării generale a Consistoriului superior evanghelic din Transilvania, la 16 iunie 1883, în Sibiu. Inițiatorul asociației a fost episcopul Georg Daniel Teutsch. Scopul asociației era sprijinirea bisericii regnicolare evanghelice C.A. din părțile ardelenesti ale Ungariei, în problemele cotidiene, prin: subvenționarea școlilor existente sau prin înființarea școlilor și institutelor pedagogice luterane noi de fete (inclusiv școli mixte); participarea la asistența publică bisericească (aziluri, orfelinate, grădinițe, etc.); înființarea sau subvenționarea instituțiilor pentru educația infirmierelor; ajutorarea femeilor sau fetelor evanghelice sărace apte de a frecventa școli speciale pentru formarea de profesoare de lucru manual, infirmiere, conducătoare de grădinițe, lucrătoare în comerț, industrie¹⁵.

Conform procesului verbal de constituire¹⁶, Adunarea Constitutivă a Reuniunii femeilor luterane maghiare din Cluj s-a ținut la 28 ianuarie 1926, în școala evanghelică din oraș, situată pe Calea Victoriei numărul 5. Din expunerea președintei Uniunii, văduva lui Alexandru Török, aflăm că obținuse permisiunea pentru desfășurarea întrunirii atât din partea comandamentului general al companiei VI armate din Transilvania, sub numărul 33106, cu data 27 ianuarie 1926, cât și a Prefecturii Poliției, sub numărul 2814, cu data 28 ianuarie 1926. Au participat la adunare:

---

¹³ Nicoale Iorga, *Die Siebenbürger Sachsen. Wer sind und was Sie wollen*, București, Kriterion, 1990, p. 58.

¹⁴ *Ibidem*, p. 59-60.

¹⁵ Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale, fond Asociația universală de femei a bisericii regnicolare evanghelice C.A. din România (1883-1941), Nr. inv. 326, p. 1-2.

¹⁶ Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, (în continuare DJAN Cluj), fond Uniunea femeilor evanghelice, Cluj, Nr. inv. 719, f. 2-5.

1. din partea Serviciului Special de Siguranță, domnul Alexandru Demian;
2. din partea Prefecturii Poliției, domnul Jean Clusă;
3. domnul notar public, dr. Vincețiu Cseke, preotul Andreas Járosi, cu soția lui, și 11 femei evanghelice lutherane maghiare;
4. domnul Vasile Fritz, notar public.

Președinta întrunirii declară că „până în prezent au anunțat intrarea în asociație 182 de membri, iar ca membrii fondatori au obligația de a vărsa suma de 1000 lei”.

Adunarea Constitutivă a dezbătut și votat planul de statut al Asociației femeilor luterane maghiare din Cluj, iar în baza punctului 5 din articolul 20 al statutului, a hotărât alegerea comitetului de direcție și a corpului funcționarilor.

Structura noului organism:

Președinte - văduva lui Alexandru Török

Vicepreședinte - soția lui Colomen Höntz și văduva lui Theodor Gayzágo

Casier - văduva lui dr. Mihai Rotaridesz

Controlor - soția lui Belá Páter

Membrii comitetului de direcțiune:

1. soția lui Ioan Mina
2. soția lui Alexandru Dunky
3. soția lui Aurel Agárdy
4. soția lui Ludowig Hutter
5. soția lui Andreas Szálmán
6. soția lui baron Alex Mansberg
7. soția lui Anton Rohonyi
8. soția lui dr. Ernest Balogh
9. soția lui Mihai Zikéli
10. soția lui Gheorge Régeni
11. văduva lui dr. Sigismund Nyerges
12. văduva lui Ștefan Csiky
13. văduva lui Frederic Melitskő
14. soția lui Carol Fuhrmann
15. soția lui Baronkay
16. soția lui dr. Adalbert Döry
17. soția lui Géza Plander
18. soția lui Abel Gutkovszky
19. soția lui Elemér Moll
20. soția lui Iosif Sándor
21. soția lui Josif Györke
22. soția lui Béla Kiss
23. soția lui Andor Braun
24. soția lui Andor Braun [sic!]
25. soția lui dr. Iosif Bodor

26. soția lui Carol Nyilos
27. soția lui Alexandru Pop
28. soția lui Vasile Gal
29. soția lui Gheorghe Berény
30. soția lui Andor Demény
31. soția lui Desideriu Sollok
32. Margareta Popp
33. Lucia Rotaridesz
34. văduva lui Danile Andósofszky
35. văduva lui Ludowig Fogel
36. văduva lui Iosif Balogh
37. văduva lui Gheorghe Vasilieff
38. văduva lui Kadár Jekey
39. văduva lui Ludowig Beszterczey

La propunerea unuia dintre participanți, adunarea a hotărât aderarea Uniunii femeilor luterane maghiare din Cluj la „Secretariatul Central din Cluj al Femeilor minoritare din România”¹⁷.

Până la 25 mai 1935 Reuniunea femeilor luterane maghiare din Cluj nu a beneficiat de personalitate juridică. Motivul îl aflăm dintr-o adresă¹⁸, datată 23 mai 1931, Cluj, a președintei Uniunii, către Directoratul Ministerial al Ardealului Cluj, prin care solicita aprobarea pentru o „chetă pe o singură zi, la fel cum s-a procedat anul trecut. Scopul acestei chete ar fi promovarea scopurilor filantropice, pe cari le urmează asociația noastră, la care însă, fără ajutorul marelui public nu dispunem de material pecuniar suficient”. [...] „Rugăm pe luna septembrie ori de luni până joi”. În cererea formulată, președinta Uniunii femeilor luterane maghiare din Cluj răspunde unei adrese anterioare a Directoratului Ministerial, cu numărul 16182/1931, prin care i s-a cerut asociației să dovedească dacă este sau nu persoană juridică. „Asociația noastră fiind un organ sub ordinea Ecclesiei Luterane din Cluj care în sine este persoană juridică, organele de sub ordinea ei nu sunt supuse recunoașterii speciale”. [...] „Dovada eclatantă este sentința Tribunalului Cluj, adusă sub numărul 93/1924 prin care s-a pronunțat în mod definitiv în acest sens în cauza Asociațiunii Femeilor Unitariene din Cluj, care a cerut înregistrarea ca persoană juridică, fiind însă cererea respinsă cu motivarea pe care o invocăm noi mai sus, anume că organele religioase, filantropice de sub ordinele bisericilor recunoscute, nu cad sub obligamentul de a cere înregistrarea ca persoane juridice speciale.”

La 25 mai 1935, prin sentința Tribunalului Cluj, secția I, Reuniunea femeilor luterane maghiare din Cluj dobândește personalitate juridică, iar la 13 iulie 1935 Uniunea s-a înregistrat la Tribunalul Cluj, Secția I, pagina 387 din tomul II al

¹⁷ DJAN Cluj, fond Uniunea femeilor evanghelice, dosar nr. 1, f. 2-5.

¹⁸ *Ibidem*, f. 11.

registrului persoanelor juridice, sub nr. 208. Articolul 10 din Legea persoanelor juridice stabilea obligația noilor entități de a publica câte un extras din Statutul de organizare și din Actul Constitutiv în „Buletinul Justiției” și în ziarul „România Nouă”. Acest fapt reiese dintr-o adresă¹⁹ a Tribunalului din Cluj, cu numărul de ieșire 1586i/1933, către președinta Uniunii femeilor evanghelice maghiare din oraș. În adresa prin care Uniunea răspunde solicitării Tribunalului, președinta asociației menționează că a îndeplinit cerințele prevăzute de lege, fiind publicat extrasul în „Buletinul Justiției” numărul 16 din 24 septembrie 1935, și în „România Nouă” numărul 207 din 24 septembrie 1935²⁰.

Documentul nr. 1

SENTINȚA TRIBUNALULUI Cluj, secția I

Sentița Nr. 368/1935

Nr. pers. Jur. 2552/1932

SENTINȚA:

În ședința din 25 mai 1935 a hotărât admiterea cererii făcute de Reuniunea femeilor lutherane maghiare din Cluj, și-i acordă personalitatea juridică, ordonând înscrierea ei în registrul persoanelor juridice a Tribunalului Cluj.

MOTIVE: Având în vedere că potrivit art. 93 din legea persoanelor juridice și art. 7 din regulamentul legii persoanelor juridice, personalitatea juridică se acordă asociațiilor fără scop lucrativ.

Având în vedere că potrivit art. 11 din regulamentul legii persoanelor juridice și art. 3 alineatul ultim din legea persoanelor juridice, personalitatea juridică se acordă asociațiilor fără scop lucrativ, Tribunalul a cerut avizul Ministerului Instrucțiunii și al Cultelor, care prin adresa Nr. 268/212/1935, a dat aviz favorabil în cauză, CU MENȚIUNEA să-și facă unele modificări statutelor.

Cluj 25 mai 1935

[DJAN Cluj, fond Uniunea femeilor evanghelice, dosar nr. 1, f. 23].

Documentul nr. 2

STATUTELE

Reuniunii Femeilor Lutherane Maghiare din Cluj

Cap.I

Art. 1.

Numirea societății: Reuniunea femeilor luterane-maghiare din Cluj.

Art.2.

Scopul și obiectul asociației, asupra căreia își extinde activitatea:

---

¹⁹ DJAN Cluj, fond Uniunea femeilor evanghelice, dosar nr. 1, f. 52.

²⁰ *Ibidem*, f. 61.

a. Asistența săracilor, bolnavilor, femeilor lehuze, văduvelor și orfanilor evanghelici și protestanți maghiari din Cluj, cu ajutoare lunare sau ocazionale, mai departe cu daruri în natură, lemne de foc și îmbrăcăminte, cele din urmă mai ales copiilor de școală. În cazuri ce merită considerațiune pot fi ajutați și călători în trecere săraci, evanghelici maghiari.

b. Ajutorarea fetelor sărace evanghelice-maghiare cu ocaziunea căsătoriei lor.

c. Asistența instituțiilor culturale evang. maghiare și protestante și umanitare, din țară.

d. Asistența elevilor săraci evang. maghiari și protestanți cu didactru și manuale de școală.

e. Întrucât va permite situația materială a reuniunii, înființarea unui cămin de peste zi pentru copii, orfelinat de fete și bucătărie pentru popor.

Art.3

Reuniunea va exista până când:

a. O deciziune a adunării generale nu va pronunța dizolvarea ei.

b. Reuniunea se va dizolva în cazurile prevăzute de art. 53 din legea persoanelor juridice.

Art.4

Sediul Reuniunii Cluj, Biroul Parohiei Luterane din Cluj, Calea Mareșal Foch, No. 2, etajul I.

Art.5

Mijloacele Reuniunii cari îi servesc scopului, sunt următoarele:

a. Deocamdată Reuniunea nu are nici un fel de avere. Susținerea ei pe viitor o vor asigura taxele donate de membrii în mod benevol.

b. Fundațiuni de peste una mie lei, cari poartă numele donatorului sau vreunei persoane indicate de dânsul, având a se întrebuința numai interesele.

c. Rezultatul colectelor și donațiilor efectuate în biserică, sărbători familiale și cu prilejul altor festivități jubiliare.

d. Valori dăruite în natură, articole de îmbrăcăminte, lemne de foc, alimente, etc.

e. Venite realizate din petreceri publice, serate de casă, aranjate de Reuniune și din întruniri.

f. 50 - adică cincizeci lei taxă anuală de membru.

g. Daruri benevole în bani.

Cap. II

Membrii Reuniunii, drepturile și datorințele lor.

Art.6

Membrii Reuniunii pot fi:

a. onorari, pe cari adunarea generală îi alege ca atari, drept recunoștință pentru meritele câștigate în interiorul Reuniunii.

b. fondatori, cari plătesc cel puțin 1000 lei în casa Reuniunii odată pentru totdeauna, sau cel mult în 5 rate anuale, numele lor va fi trecut în cartea de fondare.

c. ordinari, cari se obligă a plăti taxa de membru pe 5 ani, anual cel puțin 50 Lei.

d. sprijinitori, acei bărbați cari plătesc taxa obișnuită anuală în casa Reuniunii.

Art. 7

Membru al Reuniunii poate fi numai cetățean român, cu etate de 21 ani împliniți.

Art. 8.

Fiecare membru al Reuniunii are dreptul de alegător și de a fi ales, dacă nu este în restanță cu cotizațiile sale. Oricare membru fondator, care a plătit cel puțin 5000 Lei în casa Reuniunii este membru pe viață al comitetului, dacă a făcut fundațiunea fără anumite restricțiuni, sau în caz de stabilire a unor rezerve, devine membru în comitetul de supraveghere a acelei instituțiuni, în favoarea căreia a făcut fundațiunea.

Art. 9.

Membrii Reuniunii sunt în drept a recomanda ajutorarea cuiva într-o propunere înaintată comitetului. Asupra propunerii va decide comitetul.

Art. 10.

Fiecare membru al Reuniunii este obligat a servi cu informațiuni precise, dacă i se va cere de către Reuniune, referitor la împrejurările de trai a recomandatului său, sau a săracului petiționar, apoi a-și împlini cu conștiinciositate îndatoririle, la cari s-a angajat.

Art. 11.

Membrul Reuniunii oricând poate ieși din asociație dacă își va înainta cererea aferentă comitetului cu 6 luni înainte de încheierea anului societar.

Art. 12.

Excluderea membrilor Reuniunii o decide adunarea generală la propunerea comitetului în baza votului de 2/3 a celor prezenți. Motive pentru excludere sunt:

1. Felul necinstit de trai și de câștig,
2. Condamnarea la pierderea libertății.

Cap. III.

Organizarea.

Art. 13.

Afacerile Reuniunii le aranjează:

1. adunarea generală;
2. comitetul;
3. comisia de supraveghere;
4. funcționarii;

Adunarea generală.

Art. 14.

Organul suprem al Reuniunii este adunarea generală, care se compune din totalitatea membrilor Reuniunii care au satisfăcut condițiile cuprinse în statut.

Art. 15.

Reuniunea își ține adunarea generală ordinară în primul sfert de an al fiecărui an.

Adunarea generală ordinară poate fi convocată de către comitet în baza votului a 2/3 a membrilor în cazul următor: dacă se cere aceasta prin natura urgentă a cauzei.

La cererea în scris și documentat a unei cincimi din numărul membrilor Reuniunii, comitetul este obligat a convoca adunare generală extraordinară.

În adunarea generală toți membrii au vot egal.

Art. 16.

Adunarea generală în baza hotărârei comitetului convoacă prin convocare în scris președintele, care convocare trebuie să fie publică cel puțin cu 3 zile înainte de ținerea adunării. Convocarea trebuie să cuprindă locul, ziua, ora și ordinea de zi a adunării generale ce se va ține în cazul dacă prima adunare generală nu va putea aduce hotărâri valabile.

Art. 17.

Adunarea generală se conduce de către președinte, în caz că acesta ar fi împiedicat, se conduce de către unul din vicepreședinți.

Dacă toți îndreptățiții de conducere ar fi împiedicați a prezida, atunci adunarea prin vot unanim alege președinte pentru conducerea adunării.

Art. 18.

Pentru ca prima și a doua adunare generală să fie capabilă a aduce hotărâri valabile, se cere prezența a cel puțin a 20 membri. Pentru luarea unei hotărâri valabile este necesară majoritatea absolută/jumătate plus unu/ a voturilor celor prezenți, exceptându-se: hotărârile de dizolvare sau cari schimbă scopul Reuniunii, la cari se cere majoritatea de 2/3 a tuturor membrilor prezenți și absenți. În caz de paritate decide votul președintelui. Dacă vreo adunare generală n-ar fi capabilă a lua deciziuni din cauza lipsei numărului cerut de membrii, adunarea se amână pe data indicată în primul convocator, când se va putea ține cu aceeași ordine de zi fără considerare la numărul membrilor prezenți.

Art. 19.

Votarea este publică, întrucât însă 10 membri o doresc, atunci se face cu bilete de votare.

Art. 20.

Sferei de activitatea a adunării generale aparține:

1. stabilirea serviciilor și contribuțiilor repartizate pe membrii.
2. deciziunea asupra excluderii vreunui membru.
3. modalitatea convocării adunării generale o stabilește comitetul, tot așa și felul de votare.
4. stabilirea părților și a majorității.
5. alegerea membrilor comitetului, a președintelui, a celor 2 vicepreședinți, casierului, precum și a secretarilor și controlorilor, apoi fixarea cercului lor de activitate.

Primul comitet și pe membrii primului birou îi alege adunarea constituantă.

6. cercetarea și controlarea activității comitetului, a comisiei de supraveghere și a funcționarilor.

7. retragerea încrederii acordate comitetului, comisiei de supraveghere sau singuraticilor membrii, dacă prin activitatea sau greșeala lor au periclitat interesele reuniunii.

8. dispozițiuni asupra depunerii spre fructificare sau investire în imobile a averei reuniunii, pe baza avizului comitetului.

9. revizuirea, verificarea și aprobarea gestiunii anuale și a bilanțului, acordarea descărcării, mai departe aprobarea și modificarea bugetului.

10. modificarea statutelor.

11. deciziune referitoare la disolvarea reuniunii.

12. alegerea din an în an a unei comisii de 5 membrii pentru verificarea socotelilor.

13. deciziune asupra propunerilor, dacă au fost prezentate comitetului cu 8 zile înainte, ca să pot fi înaintate adunării generale.

Art. 22.

Anul bugetar al Reuniunii coincide cu cel calendaristic, având a se încheia la 31 Decembrie a fiecărui an.

Bilanțul anual și gestiunea vor fi terminate cel mai târziu până la sfârșitul lunii Ianuarie viitor al fiecărui an.

Încheierea bilanțului se va face în baza inventarului și a jurnalului stabilit în alineatul 45 din regulamentul de aplicare al legii. Bilanțul va trebui să corespundă cerințelor prevăzute în alineatul 46 al regulamentul de aplicare, tot astfel socotelile anuale cerințelor alineatului 47, iar bugetul celor prevăzute în alineatul 49 și după verificarea făcută de comisia de supraveghere se vor înainta adunării generale, în decurs de 3 luni socotite de la data încheierii bilanțului, socotelile împreună cu 2 copii se vor înainta Ministerului competent.

Art. 23.

Despre adunarea generală se va dresa proces verbal, care se verifică de către președintele și de către 3 membri desemnați de către președinte.

Comitetul.

Art. 24.

Comitetul constă din 40 membri afară de funcționarii și de fondatorii din art. 8. În fiecare an se retrage /se schimbă/ $\frac{1}{4}$ parte a membrilor comitetului, cari membri însă pot fi realeși.

Art. 25.

Agendele comitetului sunt:

1. conducerea Reuniunii,

2. stabilirea celor cari vor fi ajutați, a ajutoarelor și a cheltuielilor, a dispune asupra tratelor anuale conform bugetului. Se stabilește principiul, că scopul Reuniunii nu este fondarea capitalului, ci venitele anuale se vor întrebuința pentru scopurile Reuniunii. Din fundațiuni se vor folosi numai interesele anuale pentru scopurile Reuniunii.

3. acceptarea de noi membri;

4. pregătirea adunării generale, întocmirea bugetului și a socotelilor, facerea rapoartelor și ducerea la îndeplinire a deciziunilor.

5. angajarea în caz de nevoie a funcționarilor și personalului de serviciu și fixarea salariului lor.

Art. 26.

Ține ședința în fiecare lună conform naturii cauzelor ce sunt a se rezolva, însă la dorința în scris a 10 membri ai comitetului se va convoca o ședință în termen de 8 zile. Pentru luarea unei hotărâri valabile se cere prezența a 6 membri afară de funcționari. În caz de incapacitate de a lua hotărâri valabile, se va convoca o nouă ședință în termen de 8 zile, care va decide fără considerare la numărul celor prezenți.

Art. 27.

Despre ședințele ținute se va adresa proces verbal care se va semna de către președintele și notarul.

Comisia de supraveghere.

Art. 28.

Comisia de supraveghere aleasă de către adunarea generală controlează activitatea instituțiilor reuniunii și exercită direct conducere cu numărul necesar de membri. Comisia singură își va alege președintele. Ea își fixează programul de muncă, ce va fi aprobat de comitet. Purcede conform instrucțiunilor comitetului, căruia îi va raporta lunar despre activitatea instituțiilor Reuniunii.

Funcționarii

Art. 29.

Funcționarii Reuniunii sunt: președintele, 2 vicepreședinți, secretarii și casierul, controlorul, pe carii îi alege adunarea generală pe termen de 3 ani și pot fi realeși. Nu beneficiază de niciun venit sau remunerație.

Tot pe 3 ani este a se înțelege și încredințarea comitetului și a comisiei de supraveghere.

Art. 30.

Președintele reprezintă reuniunea în fața autorităților și particularilor. Convoacă adunările comitetului, stabilește ordinea lor de zi, grijește de executarea deciziunilor. Are dreptul de a ordona suma până la 500 lei, despre care e obligat a da seamă ulterior comitetului. Ordonanțări peste această sumă numai comitetul va putea face.

Art. 31.

Vicepreședinții substituiesc pe președinte în absența lui și în caz de împiedicare.

Art. 32.

Secretarii vor redacta actele, dresază procesele verbale în adunări, le semnează cu președintele și cu 3 membri toți prezenți, desemnați de președinte spre verificare, redactează adresele Reuniunii și păstrează arhiva.

Art. 33.

Casierul conduce casa reuniunii, încasează și face plăți conform dispozițiilor președintelui și a comitetului. Răspunde împreună cu controlorul de starea casei Reuniunii, conduce registrul în toată regula.

Art. 34.

Controlorii verifică casa în fiecare lună și semnează rapoartele de casă.

Art. 35.

În caz de dizolvare a reuniunii averea va trece, lăsând intacte fundațiunile, în posesia altei instituții culturale maghiare din țară, care a fost desemnată în hotărârea adunării generale de dizolvare.

Cap. IV.

Dispoziții finale.

Art. 36.

Reuniunea se conformează întru toate legii No. 52 din 5 februarie 1924 și dispozițiilor cuprinse în regulamentul de aplicare al acesteia.

Art. 37.

Întrucât reuniunea va pierde din vedere scopul și afară de activitatea stabilită în statute, ori se va abate într-o măsură, care ar periclita prin continuarea activității sale statutul sau a membrilor reuniunii, activitatea sa va fi sistată imediat și în conformitate cu rezultatul anchetei, ce se va ordona, va putea fi și desființată sau va fi îndrumată a respecta cu cea mai mare rigoare statutele fiind amenințată cu desființarea.

Noi subsemnații membri în direcțiune verificăm acest exemplar al statutului votat și primit în adunarea de constituire a Reuniunii Femeilor Lutherane Maghiare din Cluj.

Dat în Cluj, la 1 Februarie 1934.

Văd. soția lui Alexandru Török, soția lui dr. Béla Páter, soția lui dr. Coloman Hóncz, dr. Carol Jászay, dr. Nyerges Zsigmondné, Andrei Járosi, văd. soția lui dr. Luiza Rotaridesz.

No. Act. 280/1934.

În baza procesului verbal de autentificare, dresat de noi azi sub numărul de mai sus adevărim oficios, că d-nele văduva Margareta A. Török născută Krempe, casnică / strada Octavian Goga no. 11/, Berta dr. C. Hóntz născută Brosz, casnică / Calea Moșilor no. 19/, văduva Irina dr. Nyerges născută Virányi, casnică / Calea Marechal Foch no. 32/, văduva Luiza dr. Rotaridesz născută Czirják, casnică, / Piața Mihai Viteazul no. 40/, Charlotte dr. B. Páter născută Schuster, casnică/strada Paris no. 14/, mai departe d-nii dr. Carol Jászay, funcționar de fabrică, /strada Băii no. 7 / și Andrei Járossy, preot lutheran / calea Marschal Foch no. 2/ domiciliați în Cluj, cunoscuți de noi în persoană, au iscălit acest act înaintea noastră cu mâna lor proprie în patru exemplare identice.

Timbru de legalizare: 14 lei fiscal și 2 lei aviație s-a perceput și anulat pe primul exemplar.

Cluj, la 27: douăzecișisapte Februarie 1934: Unamienouăsutetrezecișipatru.

L.S. ss. Dr. Vincențiu Cseke, instituit ca substitut al notarului public dr. Laurențiu Nestor cu ordonanța nr. XV. A.s/1921.

Tribunalul Cluj, Secția I. Intrat la 13.III 1934, no. 2558/1932.

S-a înregistrat la pagina 387 din tomul II al registrului persoanelor juridice sub nr. 208.

Cluj, la 13 iulie 1935.

Grefuer ss. Mayer. L.S.

[DJAN Cluj, fond Uniunea femeilor evanghelice, dosar nr. 1, f. 11-20].

The Union of Evangelical Women of Cluj in the Interwar Period

Abstract

The aim of the present documentary study is to provide more evidence regarding the setting up and the activity of the Magyar Evangelical Lutheran Women's Union that appeared in the interbelic period. The analysis covers the period between 1926 and the beginning of 1935. In the interbelic period, Romania had an important position as a middle state in Europe, with a role in the Ligue of Nations

In Hungary, the Magyar Evangelical Church of the Augsburg Confession (almost 430 000 members, as compared with over 1,5 million Reformed) was a product of dispersion. Planted in Reformation times, it increased under persecution. In Romania, the Reformation took hold among the German and Hungarian inhabitants of Transylvania.

In 1918, after the demise of the Austrian-Hungarian monarchy, Transylvania united to Romania, in the wake of the Referendum passed at the Grand National Assembly of Alba-Iulia (the 1st of December 1918, Romania's National Day). On 8 January 1919 Transylvanian Saxons (Siebenbürger Sachsen) voted the union of Transylvania to Romania. Descendants of 12th century German settlers, Siebenbürger Sachsen retain their Evangelical Church of the Augsburg Confession, with almost 400 000 members in the 20th century. The new Statute of the German *Landeskirche* was adopted in the 1927s: 2 June 1927. Hungarians in Romania had a shrinking Evangelical Lutheran Church of the Augsburg Confession in Romania (30 445 members). In 1920, Hungarians wanted to set up an episcopate but their numbers were not enough. Later they only could found a superintendance in Arad, formed by 25 parishes. On 22 februarie 1927, Mr. Ludovic Frint, priest in Arad, was elected president of the managing boards which conducted the church. The so-called bishop was primarily the guardian of the faith and, as such, the centre of the sacramental life of the community.

In Cluj, the Magyar Evangelical Lutheran Women's Union was set up on 28 January 1926 and it was essential part of the new magyar church. The goals of the Magyar Evangelical Lutheran Women's Union during 1920s-1930s were to help poor evangelical people with gifts, wood for heating and clothes monthly; to help poor evangelical girls who wanted to marry; to give assistance for the cultural institutions of the local parish church; to help poor evangelical pupils with textbooks and notebooks. The permanent criteria of Union structure is found in the statute adopted at 13 July 1935, Cluj. According to it, the activities of the Magyar Evangelical Lutheran Women's Union were managed by the following structures: 1. the general addition; 2. the managing boards; 3. the surveillance commission; 4. office workers.

Key words: Union, Hungarian Lutherans, Evangelical women, Evangelic Church C.A., Cluj.